

مقدمه

هر کشوری برای گرداندن چرخه اقتصادی و انجام پروژه‌های خویش محتاج سرمایه است؛ چه این سرمایه از درون کشور و با استفاده از منابع داخلی تأمین گردد یا با به‌کارگیری ظرفیت‌های خارجی، سرمایه‌گذاران دیگری را از سایر کشورها جذب نماید. نحوه تعامل و ارتباطات بین کشور سرمایه‌پذیر و سرمایه‌گذار، معلول متعددی است که قوانین و مقررات جاری کشور در زمینه سرمایه‌گذاری خارجی شکل‌دهنده چارچوب قانونی این فرایند را می‌توان یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر این تعامل قلمداد نمود. به عبارت دیگر می‌توان گفت مقررات جاری در این زمینه، شکل‌دهنده روابط میان سرمایه‌گذار و کشور پذیرنده سرمایه در حوزه‌های حقوق، تعهدات، مزایا، تسهیلات و محدودیت‌های سرمایه‌گذاری خارجی است که در مجموع، قالب منسجم و واحدی را از دورنمای چگونگی پذیرش سرمایه خارجی در کشور مجسم می‌کند و سرمایه‌گذار خارجی با لحاظ کلیت این مجموعه تصمیم به انتخاب کشور مطلوب خویش می‌کند. بدیهی است کشوری که قوانین و مقررات سرمایه‌گذاری خارجی آن دارای قواعد و الزاماتی متعادل و منطقی است برای سرمایه‌گذار خارجی دارای مطلوبیت بیشتری است. از این‌رو بررسی این قواعد و قوانین و لحاظ سیر تحول آن همراه با بررسی وضع موجود، در راستای گسترش سرمایه‌گذاری خارجی در سطح کشور و رفع نواقص آن، از ضروریات ارتقای گسترش پذیرش و جذب سرمایه‌گذاری خارجی است. در این نوشتار با بررسی سیر تحولات اسناد قانونی در این زمینه، منابع قانونی امکان سرمایه‌گذاری خارجی را واکاوی نموده و پس از آن، با توجه به آنکه در مورد مرجع اعطای مجوز سرمایه‌گذاری خارجی در بازار سرمایه ابهاماتی وجود دارد در قسمت بعدی به آن می‌پردازیم.

منابع قانونی امکان سرمایه‌گذاری خارجی در بازار سرمایه و سیر تحول آن در زمینه سرمایه‌گذاری خارجی

از ابتدای توجه قانون‌گذار به ظرفیت‌های پذیرش سرمایه‌های خارجی در ایران، الزامات قانونی متعددی وضع شده است که وجود قوانین،

وضعیت سنجی حقوقی سرمایه‌گذاری خارجی در بازار سرمایه ایران

لیلا سهرابی

وکیل پایه یک دادگستری و عضو گروه مشاوران حقوقی سازمان بورس و اوراق بهادار

«اولین سند قانونی در زمینه نظام‌مندی سرمایه‌گذاری خارجی، «قانون جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی» مصوب ۱۳۳۴/۹/۷ بوده، که به‌طور مختصر و در هفت ماده «ماده ۱» تنها اشخاص و شرکت‌ها و مؤسسات خصوصی خارجی، مجاز به سرمایه‌گذاری در ایران گشته‌اند و سخنی از اشخاص دولتی خارجی در میان نیست و در مورد اشکال سرمایه‌گذاری نیز غیر از شکل ماشین‌آلات بارزترین صور غیر نقد از قبیل ماشین‌آلات و قطعات ذکر شده است.»

مقررات، آیین‌نامه‌ها و همچنین بخشنامه‌های درون‌سازمانی گوناگون گاهی موجب سردرگمی سرمایه‌گذار خارجی گردیده که ممکن است در بسیاری از موارد باعث انصراف وی از ادامه فعالیت اقتصادی در ایران گردد. به ترتیب به بررسی چگونگی و سیر تحول این قانون‌ها می‌پردازیم:

۱. قانون جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی مصوب ۱۳۳۴/۹/۷

اولین سند قانونی در زمینه نظام‌مندی سرمایه‌گذاری خارجی، «قانون جلب و حمایت

سرمایه‌های خارجی» مصوب ۱۳۳۴/۹/۷ بوده، که به‌طور مختصر و در هفت ماده به بیان حکم پرداخته است. در «ماده ۱» تنها اشخاص و شرکت‌ها و مؤسسات خصوصی خارجی، مجاز به سرمایه‌گذاری در ایران گشته‌اند و سخنی از اشخاص دولتی خارجی در میان نیست و در مورد اشکال سرمایه نیز غیر از شکل ماشین‌آلات نقدی، بارزترین صور غیر نقد از قبیل ماشین‌آلات و قطعات ذکر شده است. خصوصیت بارزی که شاید بتوان در این قانون مشاهده نمود این است که در ماده ۳ به‌طور صریح و مطلق کلیه سرمایه‌های خارجی را که به ایران وارد می‌شوند مشمول حمایت قانونی دولت دانسته و کلیه حقوق، معافیت‌ها و تسهیلات بنگاه‌های داخلی را در مورد سرمایه خارجی مجری نموده است. قانون جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی مصوب ۱۳۳۴ و آیین‌نامه اجرایی آن مصوب ۱۳۳۵ به‌موجب ماده ۲۴ قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۱۹ نسخ گردید.

۲. قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری-صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۲/۷/۶

ماده ۸ قانون «چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری-صنعتی جمهوری اسلامی ایران» مصوب ۱۳۷۲/۷/۶، به سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های فنی و اقتصادی ایران و شرکت‌های تابع آن اجازه داده است تا قراردادهای لازم را با اشخاص حقیقی و حقوقی داخلی و خارجی منعقد نمایند و با سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی با رعایت اصول قانون اساسی برای انجام طرح‌های عمرانی و تولیدی مشارکت کنند. در تاریخ ۱۳۸۸/۱۲/۱۵ قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری-صنعتی مصوب ۱۳۷۲ اصلاح گردید که بنا بر آن تأسیس و فعالیت بورس‌ها با سرمایه داخلی و خارجی در مناطق آزاد بر اساس مقررات مجاز و تابع آیین‌نامه‌ای است که ظرف شش ماه از تاریخ تصویب این قانون با پیشنهاد شورای عالی بورس و اوراق بهادار به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید. با جمع موارد فوق می‌توان گفت که سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه در مناطق آزاد در صورت وجود قوانین خاص و اجازه مقتن تابع